

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2024-3-8>

УДК 327.82:351.88:339

JEL F50, F42, Z10

І. В. Хоменська

кандидат філологічних наук, докторантка кафедри

міжнародної економіки Західноукраїнського

національного університету, м. Тернопіль

e-mail: inna.khomenska@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1555-1879>

ІНСТИТУЦІЙНА КОМПОНЕНТА ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Обґрунтовано роль публічної дипломатії в сучасних міжнародних відносинах. Аргументовано необхідність встановлення інституційних рамок публічної дипломатії та виокремлено основні риси інституційності. Запропоновано характеристики, які відображають інституційність української публічної дипломатії. Проаналізовано основні документи, які формують інституційну компоненту публічної дипломатії України. Проаналізовано основні принципи зовнішньої політики в частині публічної дипломатії. Визначено роль МЗС України в координації публічної дипломатії. Розкрито роль публічної дипломатії у зміцненні міжнародного іміджу України та захисту національних інтересів. Проаналізовано основні положення Концепції популяризації України у світі та просування її інтересів у світовому інформаційному просторі. Визначено роль бренд-луку «Україна» і Українського інституту в розвитку публічної дипломатії України. Розкрито роль Стратегії публічної дипломатії МЗС України, Комунікаційної стратегії МЗС України, Стратегії інформаційної безпеки в публічній дипломатії. З'ясовано основні виклики для публічної дипломатії України. Обґрунтовано нову роль публічної дипломатії та особливості відкриття представництв Українського інституту за межами України.

Ключові слова: зовнішня політика, публічна дипломатія, інституційність публічної дипломатії, Міністерство закордонних справ України, Стратегія публічної дипломатії МЗС України, національні інтереси, міжнародний імідж, культурна дипломатія.

Khomenska I. V. INSTITUTIONAL COMPONENT OF PUBLIC DIPLOMACY

The article substantiates the role of public diplomacy in modern international relations. The necessity of establishing institutional frameworks for public diplomacy is argued, and the main features of institutionalization are highlighted. Characteristics that reflect the institutional nature of Ukrainian public diplomacy are proposed. The main laws, by-laws, strategies, and regulations that form the institutional component of Ukraine's public diplomacy are analyzed. The article confirms that the Constitution of Ukraine defines the institutional component of foreign policy and diplomacy in general. The main principles of foreign policy (in the context of public diplomacy) are analyzed in accordance with the legislation. An analysis of the Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine and Decrees of the President of Ukraine regulating activities in the field of public diplomacy is carried out. The role of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine in coordinating public diplomacy, its tasks, and changes in activities in response to challenges and the need to strengthen Ukraine's image on the international stage are determined. The role of public diplomacy in strengthening information support and enhancing Ukraine's international image is revealed. The prerequisites that led to the creation of the Public Diplomacy Department within the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, which includes the Cultural Diplomacy Division, are identified. The main provisions of the Concept for Promoting Ukraine in the World and Advancing its Interests in the Global Information Space approved in 2016 are analyzed. The role of the Ukrainian Institute in the development of Ukraine's public diplomacy is revealed. The role of Ukraine NOW in the institutionalization of Ukraine's public diplomacy is confirmed. The role of Ukraine's Public Diplomacy Strategy 2021–2025, which became the main initiative of public diplomacy and the Communication Strategy, is revealed. The main directions of public diplomacy according to the Public Diplomacy Strategy are highlighted. The role of Ukraine's Information Security Strategy in public diplomacy is determined. The challenges for Ukraine's public diplomacy, especially after Russia's full-scale invasion in 2022, are identified. The new role of public diplomacy and the peculiarities of opening the Ukrainian Institute representations outside Ukraine are substantiated.

Keywords: foreign policy, public diplomacy, institutionalization of public diplomacy, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, national interests, international image, cultural diplomacy.

Постановка проблеми. Розвиток міжнародних відносин на сучасному етапі демонструє нові підходи до побудови комунікації між країнами, позиціонування за кордоном і захисту національних інтересів. Це пов'язано із зростанням кількісно акторів публічної дипломатії та формуванням якісних вимог до її реалізації, адже формування міжнародного іміджу держави залежить і від комунікаційної стратегії, діалогу та обміну думками, активного залучення громадянського суспільства, фокусування

на цінностях, використовуючи інструменти культурної, освітньої, економічної та інших видів публічної дипломатії. Такі тенденції об'єктивно потребують формування інституційного базису публічної дипломатії для ефективної координації діяльності всіх акторів для досягнення довгострокових цілей, узгодження їхніх дій щодо просування позитивного іміджу країни за кордоном і впливу на громадську думку. Для України публічна дипломатія, поєднуючи різновекторні компоненти та

виконуючи різні завдання [1], зокрема й будучи інструментом зовнішньої політики країни, перебуває на стадії становлення. Але з огляду на нові завдання для України, пов'язані як з геополітичними викликами, так і з повномасштабним вторгненням росії у 2022 р., її інституційна компонента виходить за межі традиційної дипломатії та має фокусуватися на розширенні міжнародної співпраці, збільшенні присутності України не лише на економічних майданчиках, але й в інформаційному просторі.

Аналіз останніх досліджень. Питання публічної дипломатії отримали належне висвітлення в працях як зарубіжних, так і українських науковців, в аналітичних доповідях дослідницьких центрів. Теоретичні основи публічної дипломатії, її основні види та історичні аспекти становлення досліджували вітчизняні вчені С. Гуцал, Н. Земзюліна, М. Захарченко, О. Івашук, О. Матяш, М. Трофименко, К. Фліссак, В. Циватий, Т. Черненко та ін. Водночас інституційний складник у реалізації основних завдань публічної дипломатії набуває актуальності з огляду на геополітичні трансформації та зміни у векторах зовнішньої політики України, тому ця проблематика потребує ґрунтовного дослідження.

Метою статті є дослідження інституційної компоненти становлення та багатовекторності розвитку публічної дипломатії України.

Основні результати дослідження. Публічна дипломатія, інтерес до якої зростає останнім десятиліттям, не може функціонувати без визначених інституційних меж, бо, як зазначає американський професор К. Фітцпатрік, вона «робить внесок у глобальне суспільство різними способами, часто опосередковано, впливаючи на питання, пов'язані з миром і безпекою, правами людини, торгівлею, економічним розвитком, охороною здоров'я, енергетикою, організованою злочинністю, навколишнім середовищем, пандемією, міграцією тощо» [2].

Інституційність є поняттям, яке використовується в різних науках для позначення структурованих і стабільних форм організації суспільного життя. Основна функція інституцій полягає в забезпеченні стабільності, порядку та передбачуваності в суспільстві, тому інституційність визначає регульований державою рівень певного напрямку. Д. Норт, лауреат Нобелівської премії з економіки, визначає інститути як правила гри в суспільстві або ж створені людьми обмеження, що формують людську взаємодію [3]. Серед основних рис інституційності виокремимо такі: формалізація через створення формальних правил і законів, що регулюють діяльність осіб і організацій; нормування та стандартизація поведінки, що сприяє стабільності та передбачуваності; стійкість і послідовність у часі; легітимність.

Інституційність української публічної дипломатії можна визначити через низку основних характеристик, які свідчать про наявність формалізованих, організаційних і правових основ для функціонування цієї сфери. Для цього важливо розглянути законодавчу та нормативно-правову базу, наявність спеціалізованих органів, які реалізують

публічну дипломатію. Інституційну компоненту можна підтвердити наявністю чіткої законодавчої основи, що регулює діяльність у сфері публічної дипломатії, зокрема прийняті закони, підзаконні акти, стратегії та положення.

Конституція України визначає інституційний складник зовнішньої політики та дипломатії загалом: «Стаття 18. Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права. ... Стаття 92. Лише законами України визначаються: ...9) засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи» [4].

Закон України «Про дипломатичну службу» визначає діяльність МЗС України, що координує публічну дипломатію [5]. Серед завдань органів дипломатичної служби є такі: «... сприяння утвердженню міжнародного авторитету України, піднесенню у світі її іміджу як надійного і передбачуваного партнера; забезпечення дипломатичними засобами і методами захисту суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торговельно-економічних, культурних, гуманітарних та інших інтересів» [5].

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» формує основні принципи зовнішньої політики, зокрема й ті, що стосуються публічної дипломатії: «...утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави; підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір» [6].

Постанови Кабінету Міністрів України (КМУ) та укази Президента України також регулюють та унормовують діяльність у сфері зовнішньої політики, зокрема й публічної дипломатії. Важливим інституційним кроком і проявом політичної волі в напрямі зміцнення культурних і публічних проявів України за кордоном став Указ Президента України В. Ющенка № 142/2006 [7], яким було затверджено Положення про культурно-інформаційний центр у складі закордонної дипломатичної установи України (далі – Центр) й визначено засади його діяльності. Також було окреслено об'єднання окремих міністерств, діяльність яких є суміжною для загальнокультурної та інформаційної сфер. Ідеться про об'єднання організаційних зусиль МЗС України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державного комітету телебачення та радіомовлення України. Серед основних завдань Центру було визначено такі: «...сприяння розвитку міжнародного співробітництва України з державою перебування в галузі культури, освіти, науки та техніки, туризму, фізичної культури і спорту; поширення в державі перебування інформації про Україну; ознайомлення громадян держави перебування з історією і культурою України, сприяння вивченню української мови на

території цієї держави; підтримання зв'язків з українцями за кордоном, сприяння задоволенню їх культурно-мовних, інформаційних та інших потреб; поширення інформації про туристичні можливості і привабливість України, сприяння співробітництву з державою перебування у туристичній галузі».

Як випливає з аналітичної записки Національного інституту стратегічних досліджень «Сучасний стан забезпечення мовно-культурних потреб діаспори», у 2011 р. функціонувало 22 культурно-інформаційні центри у складі дипломатичних установ України «в Австрії, Білорусі, Бельгії, Болгарії, Греції, Грузії, Естонії, Ізраїлі, Іспанії, Італії, Казахстані, Китаї, Молдові, Польщі, Португалії, Румунії, США, Франції, Німеччині, Угорщині, Чехії та Генерального консульства України у Стамбулі. МЗС планувало забезпечити у 2010 р. започаткування діяльності культурно-інформаційних центрів у складі посольств України у Великій Британії, Канаді, Словацькій Республіці та Генерального консульства України в Мюнхені. Водночас через обмежене фінансування у 2010 р. такі центри не були відкриті. Проте заходи, що проводяться культурними центрами, самі ж закордонні українці розцінюють як досить формальні, а в цілому їх діяльність – як низькопродуктивну» [8].

На 2013 р. у складі закордонних дипломатичних установ таких центрів функціонувало вже 17, «при Посольстві України у ФРН діяла інформаційно-культурна агенція України» [9]. Діяльність цих центрів була здебільшого пов'язана з організацією протокольних заходів, інформаційних кампаній і культурних подій, таких як вшанування пам'яті видатних українців або святкування національних дат. На думку фахівців Національного інституту стратегічних досліджень, «...неефективна робота культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України в Європі показала, що вони не відповідають визначеним цілям та поки не здатні належним чином посилювати інтеграцію України до європейського культурного простору» [9]. Сучасна діяльність культурно-інформаційних центрів змінилася з огляду на нові виклики та завдання у сфері публічної дипломатії. Відповідно, в деяких випадках їхні функції були переглянуті для більш ефективної діяльності в напрямі зміцнення іміджу України.

Релевантною для дослідження є постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 281 «Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України» [10], яка була прийнята для приведення нормативно-правової бази у відповідність з новими викликами та потребами зовнішньої політики України, оновлення та систематизація функцій і завдань МЗС, урахування потреби в зміцненні іміджу України на міжнародній арені. Важливими завданнями, закріпленими в цій постанові, є просування позитивного міжнародного іміджу України, сприяння залученню іноземних інвестицій, участь у координації економічного співробітництва з іншими країнами, а також забезпечення інформаційної підтримки дипломатичних місій України за кордоном. Ці кроки стали відповіддю на зовнішньополітичні виклики та

необхідність фіксації зовнішньополітичного вектора після 2014 р. Відповідно, положення про МЗС України, прийняті Кабінетом Міністрів України протягом 1990-х і 2000-х років, зазнавали змін для врахування міжнародних викликів та адаптації до нових умов, спричинених змінами глобальних міжнародних відносин.

У контексті геополітичних змін події 2014 р. в Україні стали каталізаторами перегляду її зовнішньої політики та ролі МЗС у зміцненні національних інтересів на міжнародній арені. Адже анексія Криму росією та війна на Донбасі створили серйозні загрози для суверенітету та територіальної цілісності України. Це призвело до погіршення міжнародного іміджу країни та вимагало активних дій для протидії агресивній зовнішній політиці росії. Окрім дипломатичних зусиль, виникла необхідність у систематичному зміцненні міжнародного іміджу України через публічну дипломатію та посилення інформаційної підтримки. Ці події, як наголошено в багатьох аналітичних звітах, у Стратегії публічної дипломатії України Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки [11] (далі – Стратегія публічної дипломатії), суттєво вплинули на створення Департаменту публічної дипломатії МЗС України та зміцнення в інституційному контексті цього напрямку. Також у Положенні про Міністерство закордонних справ України було закріплено завдання щодо сприяння залученню іноземних інвестицій та участі в координації економічної та політичної співпраці з іншими країнами, що відповідало новим пріоритетам України на міжнародній арені.

Безперечно, Міністерство закордонних справ України після здобуття нею незалежності в 1991 р. поступово розвивало публічну дипломатію як інструмент формування міжнародного іміджу держави. Проте системна та структурована публічна дипломатія набула чітких форм лише після створення окремого департаменту. До його появи багато ініціатив здійснювалося в межах загальної зовнішньої політики МЗС, зокрема через культурні заходи, співпрацю з українською діаспорою, медіа, та інші неформальні інструменти впливу. Варто зазначити, що багато цих ініціатив були успішними й допомогли сформувати позитивний імідж України у світі.

22.12.2015 р. на сайті МЗС України було опубліковано новину про створення Управління публічної дипломатії, в якій міністр закордонних справ П. Клімкін зазначає, що «...публічна дипломатія України стала реальністю. Ми будемо з урахуванням вже набутого досвіду спільно з іншими органами влади та народною дипломатією ще активніше розказувати світові про Україну» [12]. Серед завдань було визначено три основні: пов'язані із зв'язками з громадськістю, «...громадськими об'єднаннями та медіа інших країн та України; реалізація іміджевих, культурних та інформаційних проєктів України за кордоном; координація заходів інших органів виконавчої влади у цих сферах» [12]. Очолила управління речниця МЗС М. Беца. Щодо структури, то на першому етапі «у складі Управління публічної дипломатії МЗС створило відділ культурної дипломатії, який випрацював механізми і

методологію розроблення та щорічного конкурсного відбору проєктів, які реалізують українські посольства та консульства за кордоном. Ці напрацювання також заклали основу концепції Українського інституту як профільної державної установи культурної дипломатії» [13].

У 2015 р. Міністерство культури України виступило з ініціативою створення Українського інституту або Інституту Тараса Шевченка, яка не була реалізована, адже викликала значні дискусії в культурному середовищі. Ураховуючи світовий досвід і діяльність культурних інституцій (Британська рада, Гете-Інститут), таке рішення було потенційно важливим кроком для впровадження системної державної політики у сфері культурної дипломатії. Інститут мав виконувати головну роль у популяризації української культури за кордоном, інтеграції до європейського культурного простору та формуванні позитивного міжнародного іміджу України. Проте на момент заснування не було чітко визначено його завдання, місію та функції, що викликало сумніви серед експертів у доцільності створення ще однієї установи без окресленої мети. Це ставило під питання ефективність нової інституції в умовах недосконалої культурної політики та обмеженого фінансування. Ініціатива Міністерства культури збіглася з іншими ініціативами, зокрема програмою промоції інтересів України у світі та Форумом культурної дипломатії, організованим МЗС України. Ці заходи підкреслили необхідність створення платформи для синергії між державними структурами та громадянським суспільством у просуванні української культури [14].

Сприяло інституційному зміцненню публічної дипломатії в Україні і те, що в жовтні 2016 р. Кабінет Міністрів України офіційно схвалив Концепцію популяризації України у світі та просування її інтересів у світовому інформаційному просторі [15], розроблену Міністерством інформаційної політики України. Концепція передбачала низку заходів, зокрема міжнародні інформаційні кампанії, культурні події, а також інші ініціативи, які допомагають досягти інтеграції України до світового культурного та інформаційного простору. Важливими елементами були також співпраця з українською діаспорою та міжнародними організаціями, оскільки «...через відсутність повної об'єктивної інформації громадяни іноземних держав формують хибне уявлення про Україну, а головне – про події, що відбуваються на її території внаслідок зовнішньої збройної агресії. Водночас проти України активно застосовується потужний медіаресурс, інформаційний вплив якого спрямований на викривлення реального стану речей» [15]. Як ішлося у заяві Міністерства інформаційної політики України: «Концепція пройшла публічне обговорення на офіційному вебсайті та погодження з іншими міністерствами. Подальші кроки – розроблення заходів щодо реалізації Концепції, створення міжвідомчих комісій за напрямками, проведення відкритих конкурсів щодо елементів брендингу тощо» [16]. Під час реалізації було запроваджено створення бренд-луку «Україна» [17], що передбачало розроблення національних символів і

бренду для країни, а також проведення досліджень сприйняття України за кордоном. Головним елементом стратегії стала співпраця з приватним сектором і міжнародними партнерами для ефективного використання сучасних ресурсів і запобігання зайвим витратам державних коштів.

У 2017 р. Кабінет Міністрів України підтримав пропозицію Міністерства закордонних справ щодо створення Українського інституту – інституції з презентації України за кордоном [18]. Створення Українського інституту стало важливим кроком у зміцненні публічної дипломатії України. Інститут покликаний презентувати та зміцнювати імідж України на міжнародній арені, сприяти інтеграції України у світовий культурний контекст, а також популяризувати українську мову, культуру, наукові та освітні досягнення. Це дасть змогу створити комплексне розуміння сучасної України в інтелектуальних і культурних середовищах світу та сприятиме залученню інвестицій, розвитку туризму й міжнародних обмінів. У повідомленні про створення Українського інституту йшлося про те, що установа буде афілійованою з МЗС, але самостійною у визначенні своєї діяльності, підпорядковуючись наглядовій раді, а фінансуватиметься з державного бюджету та інших джерел [19]. Це рішення було головним у стратегічних завданнях України щодо інтеграції в європейський простір і покращення національної безпеки через міжнародну співпрацю та обміни.

Ці кроки українські дослідники вважають важливими в інституційному забезпеченні культурної дипломатії [20], хоча не завжди було досягнуто бажаних цілей у короткостроковому періоді, але вони стали вирішальними у формуванні основ публічної дипломатії та зміні комунікаційної політики.

Інституційність будь-якого напряму державної діяльності також визначається його нормуванням і формалізацією для того, аби різні суб'єкти одного напряму говорили «єдиним голосом». Для цього було завершено ініціативу створення бренд-луку, яка за час підготовки трансформувалася у бренд-бук «Ukraine Now». Бренд було затверджено у 2018 р. Кабінетом Міністрів України [21], що стало результатом кількарічних зусиль Міністерства інформаційної політики та Міністерства закордонних справ України. Цей проєкт відображає стратегічні інтереси України в контексті публічної дипломатії, покликаний модернізувати комунікацію держави зі світом і формувати позитивне сприйняття країни на міжнародній арені.

Розробляла бренд команда агентства «Banda Agency» у співпраці з урядом України, зокрема з Міністерством інформаційної політики. Підтримку також надавало Міністерство закордонних справ України, яке відіграло важливу роль в інтеграції цього бренду в міжнародну дипломатичну та комунікаційну стратегії держави. Значну підтримку також забезпечили громадські організації, бізнес і культурні інституції, які бачили необхідність у формуванні потужного національного бренду для України. Ukraine Now став важливим елементом для інституалізації публічної дипломатії України. Він

створив рамковий бренд, який може бути інтегрований у різні міжнародні проєкти, зокрема в дипломатичні місії, культурні ініціативи та економічні форуми. Бренд також використовується в промоційних кампаніях державних інституцій за кордоном, що допомагає у створенні єдиного образу України як держави, яка швидко розвивається та є привабливою для міжнародних партнерів.

На сучасному етапі можна вважати відносно завершеним інституційне формування публічної дипломатії завдяки сформованій Стратегії публічної дипломатії, яка стала основною ініціативою, спрямованою на систематизацію та розширення інструментів публічної дипломатії. Процес її розроблення проходив у кілька етапів, у ньому брали участь представники Міністерства закордонних справ України, наукові експерти, громадські організації та міжнародні партнери, зокрема представники Групи кризового управління ПРООН в Україні та Європейського Союзу. Міжнародні консультанти допомогли інтегрувати свій досвід у процес формування стратегії.

Стратегію публічної дипломатії [11] і Комунікаційну стратегію Міністерства закордонних справ України [22], які безпосередньо пов'язані, було ухвалено наказом МЗС від 24.03.2021 р. в одному пакеті. Міністр закордонних справ Д. Кулеба зазначив, що ці стратегії відображають нову «...якість стратегічного управління в МЗС» [23]. Стратегія публічної дипломатії МЗС України стала результатом широкої міжвідомчої та міжнародної співпраці, метою якої було просування інтересів України та покращення її міжнародного іміджу через сучасні інструменти публічної дипломатії. Нею було встановлено чіткі цілі та завдання на 2021-2025 рр. та визначено сім головних напрямів публічної дипломатії: культурна, експертна, економічна, кулінарна, цифрова, науково-освітня та спортивна. Водночас «...комунікаційна стратегія визначає пріоритетність цифрових та дистанційних комунікацій, формус сталі процедури планування, реалізації та оцінки ефективності комунікацій, які мають бути гнучкими, але водночас не відходити від засад зовнішньої політики України, формулює алгоритми дій працівників дипломатичної служби у різних комунікаційних ситуаціях» [23]. Після затвердження Стратегії публічної дипломатії Управління публічної дипломатії було реорганізовано в Департамент публічної дипломатії та комунікацій.

Департамент є одним з інституційних інструментів МЗС України для реалізації публічної дипломатії, яка містить системну комунікацію з різними міжнародними аудиторіями через культурні, експертні, економічні, кулінарні, цифрові, науково-освітні та спортивні канали та разом з комунікаційною стратегією спрямована на досягнення стратегічних цілей.

У Стратегії інформаційної безпеки, затвердженій Указом Президента України № 685/2021 [24], публічна дипломатія є важливим компонентом для забезпечення інформаційної стійкості держави і входить до частини стратегічних комунікацій держави: «...стратегічні комунікації – скоординоване

і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» [24].

Водночас для публічної дипломатії (ПД) України зберігаються інституційні виклики, адже, як зазначає Т. Черненко, «...подекуди відсутні належна міжінституційна співпраця і розуміння важливості комплексного використання інструментів ПД. Документи, якими визначається діяльність державних органів у сфері ПД, не завжди відповідають сучасним вимогам, а взаємодію між ними можна визначити як фрагментарну та ситуативну» [25].

Через повномасштабне вторгнення росії у 2022 р. роль публічної дипломатії набула нового значення. Усі інституції, пов'язані з напрямом публічної дипломатії, посилили активність і зосередилися на приверненні уваги до порушень територіальної цілісності та прав людини й акумулюванні міжнародної підтримки України, застосуванні санкційної політики щодо росії. Для активізування роботи з країнами-членами ЄС 29.03.2023 р. Український інститут відкрив своє перше закордонне представництво в Берліні. Головна мета представництва – популяризація української культури та мистецтва, а також поглиблення знань німецької аудиторії про Україну. Це особливо важливо в умовах зростання інтересу до України після повномасштабного вторгнення. Міністерка закордонних справ Німеччини А. Бербок зазначила, що «...останній рік показав: українці сильніші за російську агресію. Як і люди, українська культура утворює себе у своїх самостійності та розмаїтті. Ми раді, що перше представництво Українського інституту за межами України відкривається саме в Берліні» [26]. Важливою частиною роботи представництва є протидія стереотипам і російським наративам про Україну, які раніше домінували в Німеччині, а також сприяння розвитку міжкультурних відносин в європейському культурному просторі.

Другим закордонним представництвом став офіс Українського інституту у Франції. До його офіційного відкриття 09.11.2023 р. було реалізовано волонтерську ініціативу «Українська весна», під час якої організували 96 культурних заходів із залученням понад 40 000 відвідувачів. Участь у церемонії відкриття взяли перша леді України О. Зеленська, держсекретарка з європейських справ МЗС Франції Л. Бун, міністерка культури Франції Р. Абдул-Малак [27]. Такі інститути допомагають формувати імідж України не лише через мистецтво та культуру, але й через освітні програми, наукові обміни та економічні ініціативи.

Висновки. Отже, інституційність публічної дипломатії України визначається наявністю законодавчого та організаційного підґрунтя, потребує чіткої стратегії, міжвідомчої координації, а також системи фінансування та оцінювання діяльності. Після здобуття Україною незалежності в 1991 р. публічна дипломатія стала важливим елементом зовнішньої політики держави. У цій сфері активно

працюють як державні, так і громадські організації, які зміцнюють позитивний імідж України на міжнародній арені, сприяють міжнародному співробітництву та підтримують культурні, наукові, освітні й інформаційні обміни, маючи для цього достатню законодавчу базу. Серед державних гравців у сфері публічної дипломатії можна виокремити МЗС України як головний державний орган, відповідальний за реалізацію зовнішньої політики України, зокрема й публічну дипломатію, Український інститут, Український культурний фонд, Міністерство культури та стратегічних комунікацій України, громадські організації та неурядові ініціативи. Саме координація їхньої діяльності у сфері публічної дипломатії є успіхом її реалізації та формування позитивного іміджу України за кордоном.

Список використаних джерел

1. Хоменська І. В., Івашук О. В. Базові концепти публічної дипломатії. *Інноваційна економіка*. 2022. № 4. С. 13-19. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2022.4.2>
2. Fitzpatrick K. Public Diplomacy in the Public Interest. *Journal of Public Interest Communications*. 2017. Vol. 1. Pp. 78-93. URL: https://www.researchgate.net/publication/328205473_Public_Diplomacy_in_the_Public_Interest
3. North D. *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press, 1990. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про дипломатичну службу: Закон України від 07.06.2018 р. № 2449-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19>
6. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
7. Про культурно-інформаційний центр у складі закордонної дипломатичної установи України: Указ Президента України від 20.02.2006 р. № 142. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142/2006#Text>
8. Мазука Л. Сучасний стан забезпечення мовно-культурних потреб діаспори: аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*: сайт. 19.08.2011. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/suchasniy-stand-zabezpechennya-movno-kulturnikh-potreb-diaspori>
9. Розумна О. П. Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі: аналітична записка. *Національний інститут стратегічних досліджень*: сайт. 13.05.2014. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/optimizaciya-posilennya-kulturnoi-prisutnosti-ukraini-v-evropi>
10. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України: постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 281. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text>
11. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021-2025 роки. *Міністерство закордонних справ України*: сайт. 2021. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>
12. У МЗС створено самостійний структурний підрозділ – Управління публічної дипломатії. *Урядовий портал*: сайт. 22.12.2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248724390>
13. Стратегія Українського інституту на 2020-2024 роки. *Український інститут*: сайт. 2020. URL: <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/strategy-ukrainian-institute-3.pdf>
14. Розумна О. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. *Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України*: зб. наук. експерт. матеріалів. Київ: НІСД, 2016. С. 3-42.
15. Про схвалення Концепції популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі: розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.10.2016 р. № 739-р. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%D1%80#Text>
16. В Україні прийнято Концепцію просування інтересів держави у світі. *Урядовий портал*: сайт. 11.10.2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249391367>
17. Бренд-лук: уряд схвалив заходи з популяризації України у світі. *Укрінформ*: сайт. 07.06.2017. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2242832-brendluk-urad-shvaliv-zahodiv-z-popularizacii-ukraini-u-sviti.html>
18. Про утворення державної установи «Український інститут»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 р. № 430-р. *Урядовий портал*: сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/250094619>
19. При МЗС буде створено Український інститут. *Міністерство закордонних справ України*: сайт. 29.06.2017. URL: <https://mfa.gov.ua/news/58343-pri-mzs-bude-stvoreno-ukrajinsyukij-institut>
20. Земзюліна Н. І., Захарченко М. В. Інституалізація публічної дипломатії: світовий та український досвід. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*: зб. наук. пр. 2021. Вип. 8. С. 8-22. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.248185>
21. Кабмін затвердив рекомендаційний бренд-бук «Ukraine Now». *Урядовий портал*: сайт. 26.09.2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kabmin-zatverdiv-rekomendacijnij-brend-buk-ukraine-now>
22. Комунікаційна стратегія Міністерства закордонних справ України. *Міністерство закордонних справ України*: сайт. 2021. URL:

<https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/communication-strategy.pdf>

23. Дмитро Кулеба представив першу Стратегію публічної дипломатії МЗС України та назвав сім її напрямів. *Урядовий портал*: сайт. 26.03.2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-predstaviv-pershu-strategiyu-publichnoyi-diplomatiyi-mzs-ukrayini-ta-nazvav-sim-yiyi-napryamiv>

24. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. *Офіс Президента України*: сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

25. Черненко Т. В. Стан впровадження публічної дипломатії як складової системи стратегічних комунікацій. *Національний інститут стратегічних досліджень*: сайт. 21.12.2021. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/stan-vprovadzhennya-publichnoyi-diplomatiyi-yak-skladovoyi>

26. Горlach П. Покращувати знання і розуміння України: завдання першого закордонного представництва Українського інституту. *Суспільне Культура*: сайт. 31.03.2023. URL: <https://susplne.media/culture/431073-pokrasuvati-znanna-i-rozuminna-ukraini-zavdanna-persogo-zakordonnogo-predstavництва-ukrainskogo-institutu>

27. МЗС: Український інститут відкрив представництво у Франції. *Урядовий портал*: сайт. 10.11.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mzs-ukrainskyi-institut-vidkryv-predstavnytstvo-u-frantsii>

References

1. Khomenska, I. V., & Ivashchuk, O. V. (2022). Bazovi kontsepty publichnoyi dyplomati [Basic concepts of public diplomacy]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy*, 4, 13-19. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2022.4.2> [in Ukrainian].

2. Fitzpatrick, K. (2017). Public Diplomacy in the Public Interest. *Journal of Public Interest Communications*, 1, 78-93. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/328205473_Public_Diplomacy_in_the_Public_Interest

3. North, D. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678>

4. Konstitutsiya Ukrayiny [Constitution of Ukraine] (1996). Law of Ukraine, adopted on 1996, Jun 28, 254k/96-VR. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

5. Pro dyplomatychnu sluzhbu [On Diplomatic Service] (2018). Law of Ukraine, adopted on 2018, Jun 07, 2449-VIII. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19> [in Ukrainian].

6. Pro zasady vnutrishn'oyi i zovnishn'oyi polityky [On the Principles of Domestic and Foreign Policy]

(2010). Law of Ukraine, adopted on 2010, Jul 01, 2411-VI. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> [in Ukrainian].

7. Pro kul'turno-informatsynny tsentr u skladi zakordonnoyi dyplomatychnoyi ustanovy Ukrayiny [On the Cultural and Information Center within the Foreign Diplomatic Mission of Ukraine] (2006). Decree of the President of Ukraine adopted on 2006, Feb 20, 142. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/142/2006#Text> [in Ukrainian].

8. Mazuka, L. (2011, Aug 19). Suchasnyy stan zabezpechennya movno-kul'turnykh potreb diaspori [The current state of meeting the linguistic and cultural needs of the diaspora]: Analytical note. *National Institute for Strategic Studies*: Website. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/suchasnyy-stand-zabezpechennya-movno-kulturnykh-potreb-diaspori> [in Ukrainian].

9. Rozumna, O. P. (2014, May 13). Optymizatsiya posylennya kult'urnoyi prysutnosti Ukrayiny v Yevropi [Optimizing the strengthening of Ukraine's cultural presence in Europe]: Analytical note. *National Institute for Strategic Studies*: Website. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/optimizatsiya-posylennya-kulturnoi-prysutnosti-ukraini-v-evropi> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrayiny [On Approval of the Regulation on the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine] (2016). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Mar 30, 281. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

11. Stratehiya publichnoyi dyplomatiyi Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrayiny na 2021-2025 roky [Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine for 2021-2025] (2021). *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> [in Ukrainian].

12. U MZS stvoreno samostiynny strukturnyy pidrozdil – Upravlinnya publichnoyi dyplomatiyi [An independent structural unit – the Office of Public Diplomacy has been created in the MFA] (2015, Dec 22). *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/248724390> [in Ukrainian].

13. Stratehiya Ukrayins'koho instytutu na 2020-2024 roky [Strategy of the Ukrainian Institute for 2020-2024] (2020). *Ukrainian Institute*: Website. Retrieved from <https://ui.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/strategy-ukrainian-institute-3.pdf> [in Ukrainian].

14. Rozumna, O. (2016). Kul'turna dyplomatiya Ukrayiny: stan, problemy, perspektyvy [Cultural Diplomacy of Ukraine: Status, Problems, Prospects]. In *Polityka kulturnoyi dyplomatiyi: stratehichni priorytety dlya Ukrayiny [Policy of cultural diplomacy: strategic priorities for Ukraine]* (pp. 3-42). Kyiv: NISS. [in Ukrainian].

15. Pro skhvalennya Kontseptsiyi populyaryzatsiyi Ukrayiny u sviti ta prosvuvannya interesiv Ukrayiny u svitovomu informatsiynomu prostori [On Approval of the Concept of Popularization of Ukraine in the World and Promotion of Ukraine's Interests in the World Information Space] (2016). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2016, Oct 11, 739-r. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

16. V Ukrayini pryynyato Kontseptsiyu prosvuvannya interesiv derzhavy u sviti [The Concept of Promoting the State's Interests in the World was adopted in Ukraine] (2016, Oct 11). *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/249391367> [in Ukrainian].

17. Brend-luk: uryad skhvalyv zakhody z populyaryzatsiyi Ukrayiny u sviti [Brand-look: the government approved measures to popularize Ukraine in the world]. (2017, Jun 07). *Ukrinform*: Website. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2242832-brendluk-urad-shvaliv-zahodiv-z-popularizacii-ukraini-u-sviti.html> [in Ukrainian].

18. Pro utvorennya derzhavnoyi ustanovy «Ukrayins'kyi instytut» [On the Establishment of the State Institution «Ukrainian Institute»] (2017). Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2017, Jun 21, 430-r. *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/250094619> [in Ukrainian].

19. Pry MZS bude stvoreno Ukrainskyi instytut [A Ukrainian Institute will be established at the Ministry of Foreign Affairs] (2017, Jun 29). *Ministry of Foreign Affairs*: Website. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/news/58343-pri-mzs-bude-stvoreno-ukrajinskyj-institut> [in Ukrainian].

20. Zemzulina, N. I., & Zakharchenko, M. V. (2021). Instytutalizatsiia publichnoi dyplomatii: svitovi ta ukrainskyi dosvid [Institutionalization of public diplomacy: world and Ukrainian experience]. In *Mizhnarodni vidnosyny: teoretyko-praktychni aspekty [International Relations: Theory and Practical Aspects]*: Vol 8 (pp. 8-22). DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-745x.8.2021.248185> [in Ukrainian].

21. Kabmin zatverdyyv rekomendatsiynyy brend-buk «Ukraine Now [The Cabinet of Ministers approved the recommendation brand book «Ukraine Now»] (2018, Sep 26). *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/kabmin-zatverdiv-rekomendacijnij-brend-buk-ukraine-now> [in Ukrainian].

22. Komunikatsiyna stratehiya Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrayiny [Communication Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of

Ukraine] (2021). *Ministry of Foreign Affairs of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/communication-strategy.pdf> [in Ukrainian].

23. Dmytro Kuleba predstavyyv pershu Stratehiyu publichnoyi dyplomatii MZS Ukrayiny ta nazvav sim yiyi napryamiv [Dmytro Kuleba presented the first Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine and named its seven directions] (2021, Mar 26). *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-predstaviv-pershu-strategiyu-publichnoyi-dyplomatii-mzs-ukrayini-ta-nazvav-sim-yiyi-napryamiv> [in Ukrainian].

24. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrayiny vid 15 zhovtnya 2021 roku «Pro Stratehiyu informatsiynoyi bezpeky» [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated October 15, 2021 «On Information Security Strategy»] (2021). Decree of the President of Ukraine, adopted on 2021, Dec 28, 685/2021. *Office of the President of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069> [in Ukrainian].

25. Chernenko, T. V. (2021, Dec 21). Stan vprovadzhennya publichnoyi dyplomatii yak skladovoyi systemy stratehichnykh komunikatsiy [The state of implementation of public diplomacy as a component of the strategic communications system]. *National Institute for Strategic Studies*: Website. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/stan-vprovadzhennya-publichnoyi-dyplomatiyi-yak-skladovoyi> [in Ukrainian].

26. Horlach, P. (2023, Mar 31). Pokrashchuvaty znannya i rozuminnya Ukrayiny: zavdannya pershoho zakordonnoho predstavnytstva Ukrayins'koho instytutu [Improving knowledge and understanding of Ukraine: the task of the first foreign office of the Ukrainian Institute]. *Suspilne. Culture*: Website. Retrieved from <https://suspilne.media/culture/431073-pokrasuvati-znanna-i-rozuminna-ukraini-zavdanna-persogo-zakordonnogo-predstavnytstva-ukrainskogo-institutu/> [in Ukrainian].

27. MZS: Ukrayins'kyi instytut vidkryv predstavnytstvo u Frantsiyi [MFA: The Ukrainian Institute opened a representative office in France] (2023, Nov 10). *Government portal*: Website. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/news/mzs-ukrainskyi-institut-vidkryv-predstavnytstvo-u-frantsii> [in Ukrainian].

Надійшло 08.08.2024 р.